

ЖАДАН Є. В.,

кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри публічного права
та приватного права
(Університет митної справи
та фінансів)

УДК 342.98

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.28>

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК БАЗИСУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Метою статті визначено дослідження показників ефективності впровадження ідеї сталого розвитку як базису регіональної екологічної політики з точки зору адміністративно-правового аспекту наукової розробки. Автором використано такі методи наукового пізнання, як метод синтезу, метод індукції, історико-правовий метод, структурно-логічний метод. Автором зроблено висновки, що згідно із виробленими методиками оцінки ефективності впровадження політики Сталого розвитку показниками-індикаторами мають визнаватися такі відомості та дані, як: первинні показники, до яких відносяться площа держави, чисельність її населення, обсяг виробництва, рівень впливу на довкілля (до яких відносяться обсяги викидів до атмосферного повітря, обсяги видобування природних ресурсів), природоресурсний потенціал країни; похідні показники, до яких відносяться: кількісні та якісні показники розвитку населення, до яких відносяться характеристики рівня освіти населення, його професійна структура, рівень професійної кваліфікації; обсяги ВВП (ВНП, поєднаного із ВДВ), показники виробництва; рівень освоєння території (загальна антропогенна освоєння, сільськогосподарська освоєння); комплексні показники, що відносяться до характеристик окремих галузей економіки (енергоефективність, водоемність, землевмісткість, рівень забруднення атмосфери тощо); продуктивність праці; інтегральні показники сталого розвитку, що визначають рівень системи збалансованості економіки та захисту довкілля в цілому: інтегральний показник заощаджень населення (adjustednetsavings), що відображає рівень економічного розвитку держави і суспільства, та має базуватися на основі валового національного доходу (GNI); інтегральний показник дійсних (справжніх) заощаджень (genuine (domestic) savings), відображає рівень збереження природних ресурсів та ефективність їх відновлення; інтегральний індекс сталого розвитку, що відображає рівень негативного впливу на довкілля, та обраховується на підставі застосування географічного становища території країни та її забруднення.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, ефективність, децентралізація, критерії, охорона навколишнього природного середовища, показники, регіональна екологічна політика, соціально-економічний розвиток.

Zhadan Ye. V. Effectiveness indicators of implementing the idea of continuous development as the basis of regional environmental policy: administrative and legal aspect

The purpose of the article is to study the efficiency indicators of introducing the idea of sustainable development as the basis of regional environmental policy from the point of view of the administrative and legal aspect of scientific development.

The author used such methods of scientific knowledge as the method of synthesis, the method of induction, the historical and legal method, and the structural and logical method. The author concluded that, according to the developed methods for assessing the effectiveness of the implementation of the Sustainable Development Policy, the following information and data should be recognized as indicators: primary indicators, which include the area of the state, the size of its population, the volume of production, the level of impact on the environment (which include volumes of emissions into the atmosphere, volumes of natural resource extraction), natural resource potential of the country; derived characteristics, which include: quantitative and qualitative characteristics of population development, which include the properties of the level of education of the population, its professional structure, level of professional qualifications; volumes of GDP (GNP combined with GVA), production indicators; level of development of the territory (general anthropogenic development, agricultural development); complex indicators related to the characteristics of individual sectors of the economy (energy efficiency, water intensity, land capacity, level of air pollution); labor productivity; integral indicators of sustainable development that determine the level of the system of balancing the economy and environmental protection as a whole: an integral indicator of population savings (adjusted netsavings), reflecting the level of economic development of the state and society, and should be based on gross national income (GNI); the integral indicator of actual (genuine) savings (genuine (domestic) savings), reflects the level of conservation of natural resources and the efficiency of their restoration; integral index of sustainable development, reflecting the level of negative impact on the environment, and is calculated based on the application of the geographical location of the country's territory and its pollution.

Key words: *administrative and legal regulation, efficiency, decentralization, criteria, environmental protection, indicators, regional environmental policy, socio-economic development.*

Постановка проблеми. Обґрунтована та впроваджувана у сучасному світі ідея забезпечення Сталого розвитку виходить із розуміння досягнення реалізації принципів гармонійності, збалансованості побудови взаємовідносин людини, суспільства та держави, що вимагає розвитку системи економіки замкненого циклу, запровадження альтернативних джерел енергії, розвитку форм доступу громадськості до здійснення функцій публічного управління та адміністрування в сфері охорони довкілля, забезпечення раціонального використання природних ресурсів. Ключові принципи та підходи до розуміння сталого розвитку має визнаватися через такі складові. Першим принципом побудови концепції сталого розвитку є забезпечення високої якості життя людей, охорони їх здоров'я, сприяння добробуту на засадах соціальної справедливості. Важливо враховувати, що досягнення високої якості життя повинно бути супроводжене соціальною справедливістю, щоб уникнути нерівності та дискримінації. Наступним принципом є взаємозалежність соціальних, економічних та екологічних цілей досягнення сталого розвитку. Забезпечення збалансованого розвитку вимагає урахування всіх аспектів суспільства для потреб сучасного покоління і майбутнього. Важливо розвивати суспільство, задовольняючи потреби сучасного покоління, але не шкодячи майбутнім поколінням. Це вимагає раціонального використання ресурсів та створення ефективних технологій.

Стан наукової розробки проблеми. Дослідження проблематики визначення змісту політики Сталого розвитку вимагає звернення не лише до публікацій, здійснених в межах юридичної науки, але і в межах публікацій вчених-економістів, соціологів, екологів та інших комплексних наукових праць. Варто виокремити наукові публікації Є.О. Легези, Ю.О. Легези [1], Н.Ю. Задираки [2], Н.В. Мішиної [3] та ін. Але при цьому питання формування та

реалізації регіональної екологічної політики на основі ідеї Сталого розвитку не було здійснено, що визначає актуальність даного дослідження.

Метою статті є дослідження показників ефективності впровадження ідеї сталого розвитку як базису регіональної екологічної політики з точки зору адміністративно-правового аспекту наукової розробки.

Виклад основного матеріалу. Варто виокремити три основні складові сталого розвитку: соціальну, економічну і екологічну. Є необхідним вирішити потреби у свідомому підході до вирішення питань, пов'язаних з економічним зростанням, екологією та здоров'ям людини. Орієнтація на людину та збереження стабільності соціальних і культурних систем є центральною категорією у впровадженні ідей сталого розвитку. Сталий розвиток має бути спрямований на захист і зміцнення соціальних та культурних цінностей, щоб забезпечити стабільність суспільства.

Сталий розвиток має базуватися на забезпеченні збереження довкілля та відновлення природних ресурсів, пошуку альтернативних засобів збереження культурної спадщини та створення базису для її відновлення. Реалізація політики сталого розвитку є неможливою без дієвого та ефективного нормативно-правового та організаційно-управлінського забезпечення її впровадження як на загальнонаціональному, так і на місцевому регіональному рівні, що є особливо важливим в умовах впровадження політики децентралізації [4].

В цьому сенсі приділимо окрему дослідницьку увагу питанню встановлення змісту екологічного складового елемента, що вимагає розроблення системи як природоохоронних заходів, так і перегляду підходів до формування системи економічних стимулів до впровадження інноваційних технологій захисту довкілля. На жаль, в умовах воєнної агресії росії на території України значні площі земель зазнали шкідливої з точки зору екологічної безпеки руйнації. І впровадження концепції сталого розвитку ускладнюється необхідністю створення умов не лише для розвитку виробництва, але і задоволення потреб оборони. Хоча безумовно навіть в таких складних умовах є необхідним поступова діяльність із екологізації виробництва, підвищенню рівня екологічної правосвідомості та зростанню рівня впровадження альтернативних джерел енергії.

Реалізація концепції сталого розвитку безпосередньо залежить від формування державної та регіональної політик у сфері охорони довкілля, від налагодження взаємодії уряду і суспільних недержавних організацій. Інституційно концепція сталого розвитку має забезпечуватися через сукупність таких елементів, як: політико-правовий елемент, що вимагає удосконалення змісту загальнонаціональної та регіональної політик; освітянський як формування кадрового забезпечення із впровадження вироблених системи природоохоронних заходів та підвищення рівня екологічної свідомості громадян; фінансово-економічний, що реалізується через забезпечення ефективності системи екологічних податків та зборів; економічно-структурний, що вимагає подальших процесів екологізації виробництва; громадський, що вимагає створення умов для активної залученості до процесів управління у сфері природокористування та впровадження діяльності, пов'язаної із забрудненням довкілля [5, с. 245–246].

Відповідність та результативність політики із впровадження концепції сталого розвитку вимагає розробки певної системи показників, що є критеріями та індикаторами успішності її реалізації. Наприклад, у ФРН розробка складових політики із впровадження ідеї сталого розвитку базується на формуванні чітких планів, досягнення яких контролюється на рівні федерального уряду та уряду земель. Одним із таких показників, у ФРН є наближення до 95% переробки побутових відходів до 2030 року; також до 2030 року заплановано повна відмова від автотранспортних засобів, що працюють на бензинових двигунах [6; 7].

В Україні відсутньою є практика впровадження певних критеріїв успішної реалізації окремих стратегій чи концепцій. В окремих стратегічних документах зустрічаються поодинокі випадки щодо встановлення часових показників, однак при цьому вони часто застосовуються без врахування кількісних критеріїв оцінки успішності впровадження загальнонаціональних та регіональних політик в цілому, і зокрема, у сфері охорони довкілля. Наприклад,

у Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року, ухваленої Розпорядженням КМ України від 8 листопада 2017 р. № 820-р, встановлюється, що спеціальними заходами у сфері побутових відходів є: розробка та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на: функціонування реєстрів, де має бути відображено інформаційні відомості для суб'єктів господарювання із надання послуг із вивезення побутових відходів; встановлення режиму речових прав на побутові відходи; здійснення політики із економічного стимулювання діяльності із переробки побутових відходів; запровадження принципів побудови системи фінансування проведення природоохоронних заходів на принципах «забруднювач платить», «розширена відповідальність виробника», що передбачає запровадження підвищеної системи загальнообов'язкових платежів за забруднення довкілля; створення та функціонування механізму гарантій виплат, що мають надаватися на здійснення будівництва, експлуатацію, закриття, рекультивацію, а також подальший догляд і моніторинг полігонів побутових відходів впродовж не менш, ніж 30 років після закриття за рахунок тарифів на захоронення побутових відходів; визначення підстав застосування заходів юридичної відповідальності споживача послуг з вивезення побутових відходів у разі відсутності у нього цивільно-правового договору чи іншої форми правочину, що закріплюється його взаємозв'язок із особою, що надає житлово-комунальні послуги у сфері вивезення відходів; організація вивезення побутових відходів, що має бути відсортовано залежно від певних категорій, перевізниками, діяльність яких має бути підтверджена конкурсного відбору; підсилення розміру санкцій, що встановлюється за вчинення правопорушень за надання послуг з вивезення, перевезення побутових відходів на об'єкти поводження з побутових відходів (перероблення та захоронення), із порушенням вимог організації таких послуг; визначення вимог відповідності до матеріалів та продукції, що утворюється в процесі вторинної переробки відходів і їх повторного використання; мінімізація процесів утворення побутових відходів; доступ до інформації з питань поводження із відходами; оптимізація механізмів поводження із відходами щодо забезпечення рентабельності таких операцій; залучення населення до роздільного збирання побутових відходів та стимулювання такого їх збирання; залученість населення до роздільного збирання відходів, в тому числі у селищах і селах; забезпечення умов безпечного поводження з окремими небезпечними відходами, зокрема, медичними відходами, електровідходами; функціонування у населених пунктах, де постійно проживає більш, ніж 50 тис. осіб, відповідних пунктів прийому побутових відходів задля дотримання вимог їх роздільного збирання; створення системи пунктів прийому побутових відходів, до складу яких входить небезпечні відходи, чи великогабаритні відходи; чи відходи, що можуть бути використані у якості вторинної сировини, чи відходи будівельних робіт; інші заходи. При цьому жоден із перелічених напрямів, що спрямовується на забезпечення ефективності здійснення політики із управління побутовими відходами, не має прямої вказівки на строки їх реалізації.

Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року має будову із градацією заходів забезпечення управління відходами, що поділяється на три етапи, де перший етап – це 2017–2019 рр., другий етап 2019–2023 рр., третій етап – 2023–2030 рр.. Зазначені вище заходи, зокрема, мали б бути вживаними та реалізованими впродовж другого етапу. Звичайно, умови воєнного стану знижують ефективність здійснення політики із питань управління побутовими відходами, але при цьому не повинні означити відсутність навіть спроб із їх впровадження. Тим більш, воєнний стан призводить до формування нової категорії відходів, управління якої Розпорядженням КМ України від 8 листопада 2017 р. № 820-р взагалі не було передбачено, і зміни до Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року не були внесені та не розробляються. Такою категорією є так звані «відходи війни», використання яких та ефективність управління якими є нагальною потребою та необхідністю сучасного суспільства. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року має декілька згадок термінів, із настанням яких пов'язується виконання певних заходів впливу. Наприклад, у 2023 році було заплановано забезпечити переробку 15% побутових відходів на засадах роздільності сортування та запровадження у дію сміттесортувальних

ліній та сміттєпереробних заводів. До настання граничного строку дії Розпорядженням КМ України від 8 листопада 2017 р. № 820-р, тобто до 2030 року має бути забезпечено сортування та роздільне збирання близько 50% побутових відходів. Одним із заходів, що мав бути активно запроваджений Національною стратегією управління відходами в Україні до 2030 року було проведення загальнонаціональної інформаційно-освітньої діяльності із формування підвищеного рівня екологічної правосвідомості щодо необхідності роздільного сортування відходів [8].

На разі такий підхід, що існує у процесі побудови загальнонаціональних стратегій у сфері охорони довкілля, який не передбачає чіткої планової підходів із їх реалізації, негативно впливає на ефективність їх здійснення, та впровадження до життя суспільства. Очевидно необхідним є відмова від такої юридичної техніки розробки та ухвалення загальнонаціональних програм у сфері охорони довкілля та встановлення в межах їх змістовної структури як якісних, так і кількісних показників реалізації таких політик.

Розробка таких якісних та кількісних показників має базуватися на наявних та вироблених світовою спільнотою показників рівня розвитку суспільства, здійснення природоохоронних заходів, визначених та сформованих критеріїв та індикаторів Сталого розвитку, що має відображати ряд важливих індикаторів суспільного, громадського та державницького життя. На основі напрацювань, що були вчинені такими суб'єктами, як Світовий банк (World Bank), Міжнародний інститут світових ресурсів та Інститут світового спостереження, Міжнародний інститут навколишнього середовища і розвитку (International Institute for Environment and Development); Організація економічного співробітництва і розвитку (*Organisation for Economic Co-operation and Development*), вироблено ряд підходів до встановлення змісту та критеріїв визначення ефективності управління забезпечення сферою охороною довкілля, які було узагальнено у навчальній публікації, підготовленою Т. Гречко, С. Лісовським, С. Романюком, Л. Руденко [9; 10].

Висновок. Отже, згідно із виробленими методиками оцінки ефективності впровадження політики Сталого розвитку показниками-індикаторами мають визнаватися такі відомості та дані: *первинні показники*, до яких відносяться площа держави, чисельність її населення, обсяг виробництва, рівень впливу на довкілля (до яких відносяться обсяги викидів до атмосферного повітря, обсяги видобування природних ресурсів), природоресурсний потенціал країни; *похідні показники*, до яких відносяться: кількісні та якісні показники розвитку населення, до яких відносяться характеристики рівня освіти населення, його професійна структура, рівень професійної кваліфікації; обсяги ВВП (ВНП, поєднаного із ВДВ), показники виробництва; рівень освоєння території (загальна антропогенна освоєння, сільськогосподарська освоєння); *комплексні показники*, що відносяться до характеристик окремих галузей економіки (енергоефективність, водоемність, землевмісткість, рівень забруднення атмосфери тощо); продуктивність праці; *інтегральні показники* сталого розвитку, що визначають рівень системи збалансованості економіки та захисту довкілля в цілому: інтегральний показник заощаджень населення (*adjustednetsavings*), що відображає рівень економічного розвитку держави і суспільства, та має базуватися на основі валового національного доходу (GNI); інтегральний показник дійсних (справжніх) заощаджень (*genuine (domestic) savings*), відображає рівень збереження природних ресурсів та ефективність їх відновлення; інтегральний індекс сталого розвитку, що відображає рівень негативного впливу на довкілля, та обраховується на підставі застосування географічного становища території країни та її забруднення [10].

Отже, застосування зазначених показників є певним базисом для формування оцінки ефективності впровадження політики Сталого розвитку у сфері охорони в країні як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні вироблення регіональних характеристик.

Список використаних джерел:

1. Легеца Ю.О., Легеца Є.О. Адміністративно-правові засади охорони водних ресурсів. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Випуск 2. С. 116–120. URL.: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.2.19>

2. Задирака Н.Ю. Перспективи впливу особливого адміністративного права на інститут публічного майна. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2019. Випуск 68. С. 151–157

3. Mishyna N. Decentralization: European court of human rights' judgements implementation. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2023. Випуск 32. С. 94–99.

4. Балашов А. Концепція сталого розвитку в глобальному вимірі та її управлінська операціоналізація. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2009. Вип. 3(3). URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dums/2009_3/index.html/

5. Загорський В. С. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем : монографія/. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2018. 336 с.

6. Eckpunkte einer Frankreichstrategie für das Saarland. URL.: https://www.saarland.de/SharedDocs/Downloads/DE/mfe/Großregion_und_Europa/Eckpunkte_Frankreichstrategie_D.pdf?__blob=publicationFile&v=1

7. Geschichte (n), menschen und visionen. URL. <https://malchingeschichten.wordpress.com>

8. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-p#Text>

9. Гречко Т. К., Лісовський С. А., Романюк С. А., Руденко Л. Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку : навч. посіб. Херсон : Грінь Д. С., 2015. 264 с.

10. Лісовський С. А., Марушевський Г. Б., Павличенко П. Г., Руденко Л. Г., Тимочко Т. В. Майбутнє, якого ми хочемо: особливості реалізації парадигми сталого (збалансованого) розвитку в Україні. К.: Центр екологічної освіти та інформації. 2012. 60 с.

